DUURZAME | DINSDAG 2013

Geen parels zonder oesterbank

Nederland kan koploper worden in duurzame ontwikkeling door ideeën en initiatieven uit de samenleving serieus te nemen

Essay naar aanleiding van 15 jaar Duurzame Dinsdag

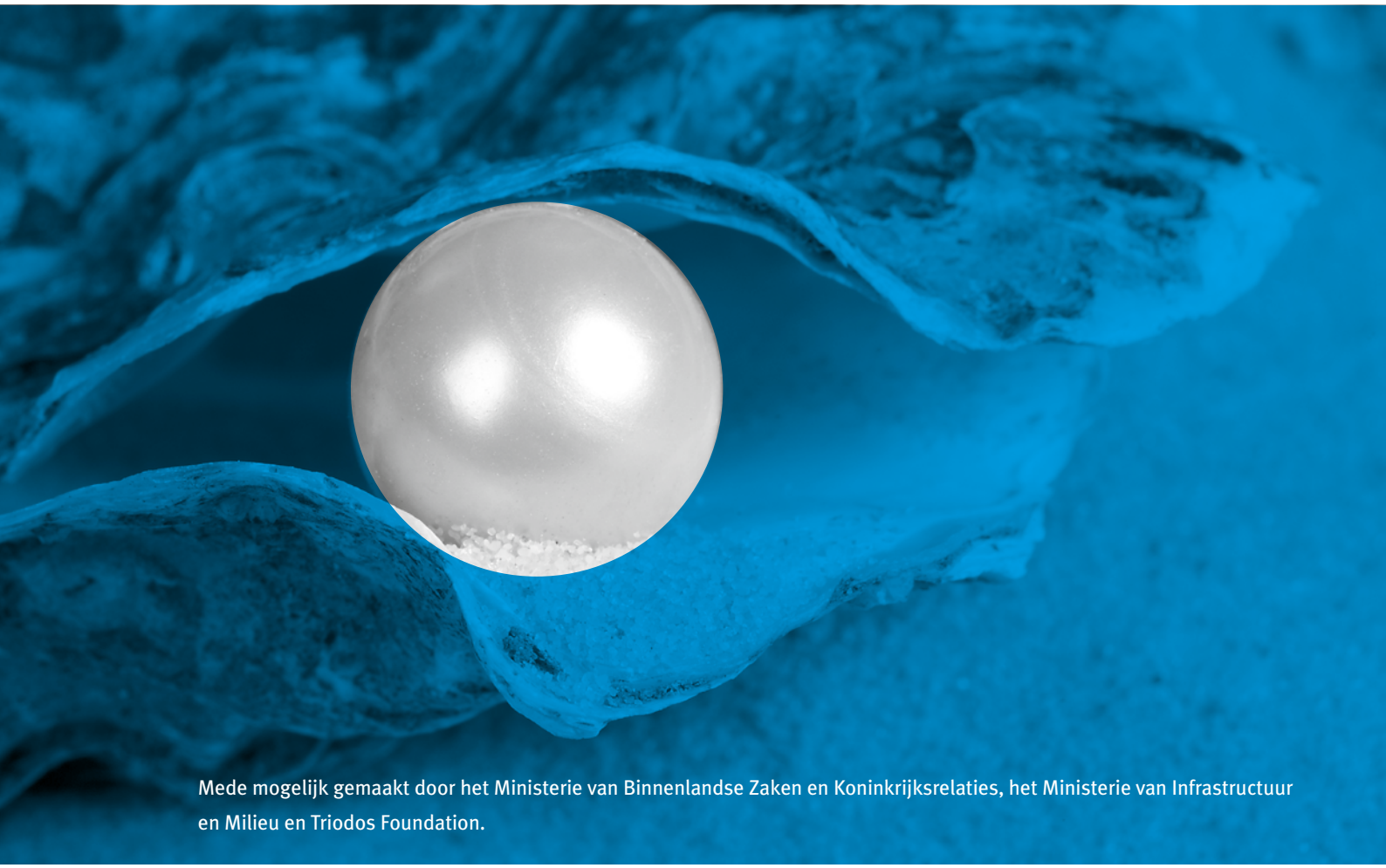

Mede mogelijk gemaakt door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en Triodos Foundation.

GreenWish, augustus 2013
Rinske van Noortwijk, Ineke van Zanten met medewerking van Lucy Mooren (Radboud Universiteit Nijmegen)

1

We hebben ideeën nodig voor de toekomst

Nederland kan koploper worden in duurzame ontwikkeling, als overheid en politiek ideeën en initiatieven uit de samenleving serieus gaan nemen. De kennis en creativiteit van individuele mensen wordt onvoldoende benut. Als we deze beter op waarde schatten en gebruiken, komen er niet alleen meer technische innovaties tot stand, maar ook sociale innovaties: Iedereen kan meedoen en duurzame ontwikkeling krijgt er een motor bij.

Dit essay is gebaseerd op 15 jaar ervaring met Duurzame Dinsdag en 10 jaar praktijkervaring van GreenWish en vooral geschreven voor overheid en politiek. Als we groots willen gaan inzetten op duurzame initiatieven uit de samenleving, moet daar het meeste veranderen, want mensen met duurzame ideeën zijn er genoeg.

Er zit bijzonder veel inspiratie in de samenleving, op alle mogelijke niveaus. Veel initiatieven hebben een lange aanlooptijd voordat ze tot wasdom komen. Onderstaand voorbeeld over autodelen, een van de initiatieven die werd ingediend in de eerste versie van de Nationale Toekomstprijs in 1997, laat zien, dat de ontwikkeling sneller had kunnen gaan als overheid eerder en beter had geanticipeerd.

Het zijn dit soort effectieve en eenvoudige initiatieven van ondernemende mensen met een grote duurzaamheidimpact, die door de overheid niet gemakkelijk kunnen worden afgedwongen, maar wel kunnen worden versneld.

Veruit de meeste ideeën en initiatieven uit de samenleving komen niet tot bloei. Evenementen als Duurzame Dinsdag, ASN Voor de Wereld van Morgen, Dag van de Duurzaamheid en Nudge zetten ze (tijdelijk) in het licht. Maar beleidsmakers en politiek vragen er niet op door en alleen de ‘die hards’ overleven zonder hulp. Dit zijn de pareltjes.

Deze pareltjes vindt men erg interessant. Zij worden – op het moment dat zij succesvol worden – gekoesterd. Maar geen parels zonder oesterbank. De samenleving is een grote ‘open source R&D afdeling’ waar pareltjes kunnen worden opgekweekt. Hoe beter de kweekvijvers, des te meer parels.

Echte innovatie komt niet uit de bestaande systemen, maar komt van vrijdenkende mensen, onafhankelijke individuen. Er zit in mensen een verlangen naar een duurzame en rechtvaardige toekomst en de behoefte om daaraan bij te dragen. Als we inzetten op de ontwikkeling van mensen om hun initiatieven zelf te kunnen realiseren, én als organisaties de flexibiliteit ontwikkelen om deze creativiteit uit de samenleving te dienen, pas dan wordt Nederland koploper in duurzaamheid in de brede zin van het woord.

In 1997 was het initiatief ‘Autodate’ één van de genomineerden van de Nationale Toekomstprijs. De Autodate campagne bracht mensen op de hoogte van de mogelijkheden om autobezit en autogebruik los te koppelen. Autodelen is goedkoper voor mensen die minder dan 12.000 km per jaar rijden. Dit geldt potentieel voor ongeveer 1 miljoen auto’s. Flinke milieuwinst dus, maar ook financiële winst voor de gebruikers en aanbieders van deelauto’s.

Bekende aanbieders zijn GreenWheels, Mywheels en Snapp Car, één van de prijswinnaars van Duurzame Dinsdag in 2012. Snapp Car draait volledig op het concept van peer2peer sharing, waarbij particulieren hun auto delen via online communities. Sinds de indiening bij Duurzame Dinsdag vorig jaar is het aantal deelauto’s bij Snapp Car gegroeid van 1000 naar bijna 4000 auto’s en van 10.000 naar 50.000 leden.

In maart 2013 waren er 5275 deelauto’s in Nederland. Ten opzichte van 2012 is dat een groei van 86 procent. Het aanbod is nooit eerder zo snel gegroeid. Die groei komt vooral door de opkomst van het autodelen onder particulieren. [2]

Na een aanloop van ongeveer 15 jaar breekt autodelen nu door. Dit had beslist sneller gekund als gemeenten hadden gefaciliteerd met parkeerruimte, financiers langere adem hadden gehad en er bijvoorbeeld politieke druk was gezet op het verzekeringsprobleem dat lange tijd speelde.

2

Van NationaleToekomstprijs naar Duurzame Dinsdag

Aanleiding voor dit essay is het feit dat Duurzame Dinsdag op 3 september 2013 voor de 15e keer wordt gehouden. De start van Duurzame Dinsdag lag bij de Nationale Toekomstprijs, die voor het eerst in 1997 werd uitgereikt. Het concept van de toekomstprijs berustte op een 'verlangen van mensen naar een duurzame en rechtvaardige toekomst', een prijs, voor ideeën en initiatieven van en voor mensen. De ideeën werden beoordeeld op hun toekomstwaarde. Dat wil zeggen, hun ecologische en sociaal economische waarde en de inspirerende waarde: de mate waarin een project als bijzonder inspirerend, aansprekend of uitdagend werd ervaren.[7]

De Stichting Nationale Toekomstprijs is in 2003 opgeheven en Duurzame Dinsdag werd overgenomen door IVN. De twee jaar daarna was er geen prijsuitreiking maar werd de koffer wel aangeboden aan het kabinet. Vanaf 2006 kwam ook de prijsvraag weer in beeld, en kwam er een zwaarder accent op het onder de aandacht brengen van de ingediende initiatieven bij overheid en politiek. Inmiddels zijn er ook regionale Duurzame Dinsdagen geweest en de afgelopen jaren zijn er verschillende Groene Spreekuren gehouden voor Tweede Kamerleden.

Uit een enquête onder de Duurzame Dinsdag indieners van 2012 bleek 90 procent van de respondenten het belangrijk tot zeer belangrijk te vinden dat ze via Duurzame Dinsdag de mogelijkheid krijgen hun idee of initiatief kenbaar te maken aan politiek en beleid.[9] Dat schept verwachtingen. Direct of indirect zeggen de indieners van Duurzame Dinsdag: 'overheid en politiek stel je meer dienstbaar op, ontwikkel een beter luisterend vermogen en betrek initiatieven uit de samenleving als vanzelfsprekend bij beleidsvorming.

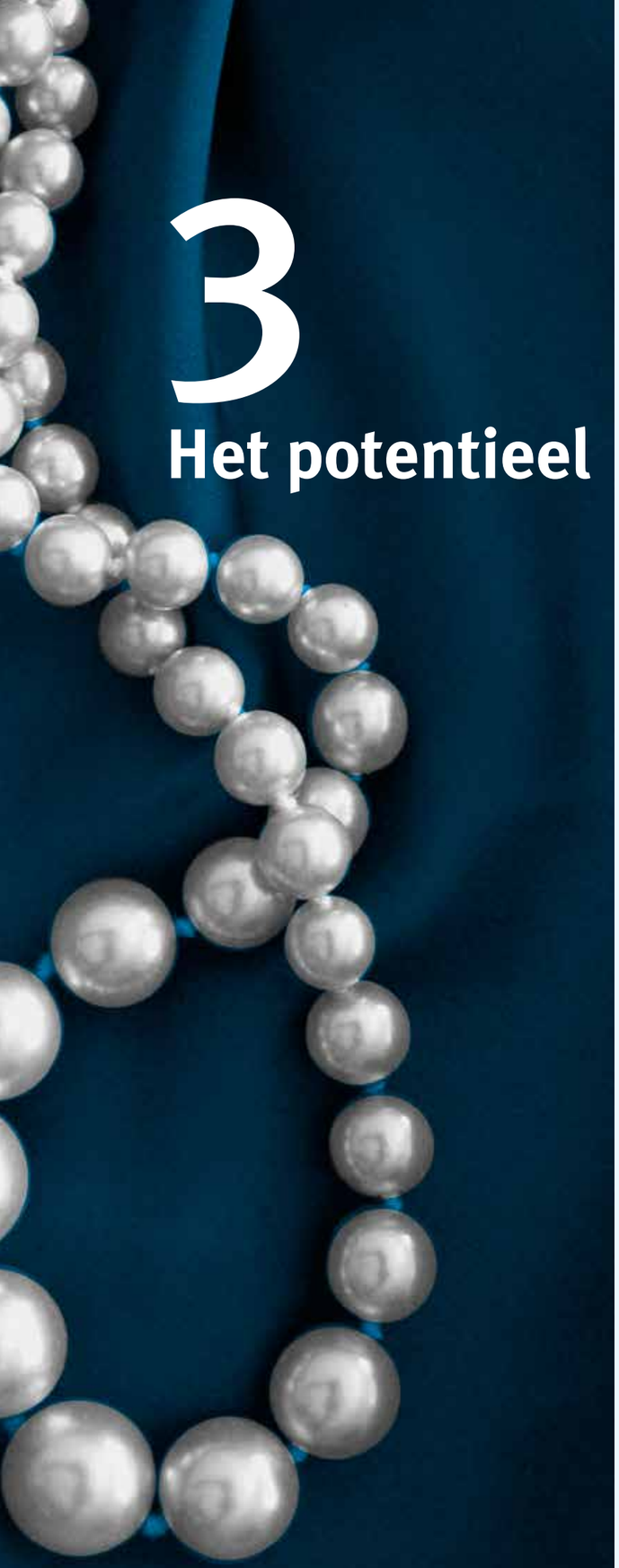

3 Het potentieel

Duurzame Dinsdag: Geen parels zonder oesterbank

Het potentieel is eindeloos groot
Duurzame Dinsdag is één van de kristallisatiepunten die laat zien welke initiatieven en ideeën er in de samenleving zijn. Er zijn weinig gegevens bewaard gebleven van de initiatieven uit de eerste jaren van de Toekomstprijs en Duurzame Dinsdag. De genoemde gegevens in dit essay zijn vanaf 2006.(4)

Vanaf 2006 is het aantal initiatieven sterk toegenomen. De laatste jaren blijft het redelijk stabiel.

Aantal ingezonden initiatieven

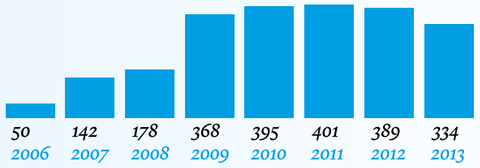

Het aantal inzendingen van burgers is ieder jaar ongeveer 45 procent van het totaal. Het aantal initiatieven van bedrijven neemt toe en het aantal initiatieven van maatschappelijke organisaties neemt af. Opvallend is de toename van sociaal ondernemerschap: mensen die een maatschappelijk probleem op een ondernemende manier aanpakken. Ook zien we de laatste twee jaren het aantal inzendingen van studenten substantieel toenemen. (4)

Duurzame Dinsdag laat slechts het topje van de ijsberg zien. Er zijn meer prijsvragen voor innovatieve concepten. De Accenture Innovation Award telde dit jaar bijna 1000 inzendingen, 743 deelnemers waren er voor de Herman Wijffels Innovatieprijs, ruim 400 inzenders voor de New Venture businessplannen competitie en aan de ASN Wereldprijs doen dit jaar 161 duurzame initiatieven mee.

En dan is er ongetwijfeld nog een grote categorie mensen die niet aan prijsvragen mee doet. Verwacht je niet te winnen of verwacht je weinig van de prijs, dan doe je niet mee. Een prijsvraag heeft per slot 99 procent verliezers.

Veel initiatieven en ideeën zitten dus ‘onder de radar’. Naar het aantal duurzame initiatieven in Nederland is overigens geen onderzoek gedaan, maar op basis van eigen ervaring durven wij rustig te stellen dat het om tienduizenden initiatiefnemers gaat.

Sceptici zeggen dat er pas echt meters worden gemaakt als grote bedrijven in actie komen. Ook dat is noodzakelijk. Maar zoals de Triodosbank zegt: ‘klein is het nieuwe groot’. Heel veel relatief kleine initiatieven brengen een grote beweging op gang. Die beweging is gaande en onstuitbaar. Als overheid en politiek zich hiertoe op een goede manier weten te verhouden, kunnen zij de beweging versnellen. Het is een trend, die ook zichtbaar is in het groeiend aantal zzp-ers (meer dan 800.000). Ondanks het vaak lage salaris verkiezen veel mensen de vrijheid en zelfontplooiing boven een vast dienstverband. In dit verband is de visie van filosofe Martha Nussbaum relevant die stelt dat in de wereld van ontwikkelingshulp is geleerd dat: “De ontwikkeling van mensen leidt tot economische ontwikkeling, en niet andersom”. (5)

De initiatieven hebben groot inspirerend vermogen
De afgelopen 15 jaar laten allerlei initiatieven zien met een bijzonder inspirerend vermogen. Zij bezitten een aanstekelijk optimisme. Mensen blijven in mogelijkheden denken en zij nemen anderen met hun passie mee. Juist deze energie hebben we in tijden van crisis zo nodig.

www.biobudgetnl: recepten van topkoks met biologische groenten zijn lekker, gezond, haalbaar en betaal baar voor iedereen.

www.krijgdekleertjes.nl: online ruilen van kinderkleding en speelgoed, is goedkoper en leidt tot minder kopen.

plasticwhale.org: mensen maken samen op een feestelijke dag water vrij van plastic, gestart in Amsterdamse grachten.

www.tassenbol.nl: waar je gebruikte plastic tassen in kunt doen, is inmiddels geplaatst in ongeveer 500 supermarkten, bibliotheken en scholen.

Echte innovatie wordt vaak niet herkend. Het is namelijk per definitie onhaalbaar en lijkt in eerste instantie belachelijk. Juist vrijdenkers die niet gehinderd worden door de vraag wanneer het economisch rendabel is, kunnen innovatief zijn.

Gefra: een van de indieners in 2013 van Duurzame Dinsdag, is een innovatief concept om het fileprobleem terug te dringen en minder CO_2 uit te stoten. Het gaat om het aanleggen van aparte rijstroken of wegen, die exclusief gebruikt kunnen worden voor emissievrije, automatisch bestuurbare personenauto’s, die voor het gebruik betalen. De techniek is er.

NASA erkent het belang van vrijdenkers en laat een ‘burgerpanel’ kijken naar ruimtebeelden. Zij nemen totaal anders waar, niet gehinderd door bestaande paradigma’s. Zij ontdekken verschijnselen die door wetenschappers worden gemist. Steeds meer bedrijven zijn geïnteresseerd in de kennis uit de samenleving (Siemens, BMW, Philips, Accenture, etc.) en maken analyses van de trends en haken in op de inspiratie. De overheid begint deze slag te maken.

Duurzaamheid gaat alle beleidsterreinen aan
Als je kijkt naar de inzendingen van Duurzame Dinsdag in de periode vanaf 2007, is het thema energie en klimaat het meest populair (gemiddeld 25 procent van de inzendingen). Mensen zien mogelijkheden voor energieopwekking in alles: tochtstromen langs grote gebouwen, schoepenraderen in regenpijpen, klapdeuren op school, zonne-energie van asfalt, warmte-energie van daken, onderstroom van rivieren etc. Maar ook energiebesparing en terugdringing van CO_2-uitstoot hebben jarenlang veel aandacht. In 2013 daalt het onderwerp voor het eerst naar de derde plaats. Dit zou kunnen betekenen dat energie initiatieven meer mainstream zijn geworden.

Een even groot percentage van de inzendingen (25%) gaat over 'bewustwording', ofwel, mensen bewust maken van een duurzame lifestyle. Bijvoorbeeld websites, apps en boekjes over hoe winkels of producten scoren op duurzaamheid.

Een greep uit de inzendingen van 2012: De recycle reminder is een app die je herinnert wanneer vuil wordt opgehaald en tips geeft om afval beter te scheiden; Neighbour fruit, is een app waarmee je kunt zien waar thuisverkoop van groente en fruit plaatsvindt; Groenruil is een marktplaats voor het hergebruik van groen materiaal/tuingoed; voor wie dagelijkse inspiratie wil, is er de #groentwittertip en de duurzaamheids scheurkalender en Een miljoen druppels (een van de prijswinnaars in 2012) verzorgt via bedrijven wekelijks duurzame tips. Eco-chic trouwen en Verhuis Elektrisch maken trouwen en verhuizen CO_2-neutraal en stijlvol.

Rank a Brand: een website waar je kunt vergelijken hoe duurzaam jouw favoriete merk is. Rank a Brand is in 2009 gelanceerd voor en door consumenten en is nu Europa's grootste duurzame merkenvergelijkingssite. www.rankabrand.nl (overigens niet ingediend bij Duurzame Dinsdag)

Een laatste relatief stabiele categorie is (woon-) milieu en leefomgeving. Hierin passen onder meer de technische innovaties en de vele initiatieven die afval upcyclen tot gebruiksvoorwerpen. Bijvoorbeeld: in 2010 was Normteq een van de winnaars van Duurzame Dinsdag met een duurzaam renovatieconcept van portiek- en galerijwoningen www.normteq.nl. Maar ook onder de vele niet-winnaars en niet-genomineerden zijn technische innovaties te vinden.

Voorbeeld: Envirodeck duurzame houtkunststof composiet, www.houtcomposiet.nl of een inzending uit 2013: Aquafox: een waterbesparend systeem voor de spoelbak in de horeca dat gemiddeld zo'n 15.000 liter water per spoelbak per maand bespaart www.acquafox.nl

Rangschikking onderwerpen per jaar

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Energie	1	2	2	1	1	1	3
Bewustwording	2	1	1	4	2	3	1
Milieu	3	3	3	2	4	2	2
Verkeer	4	4	4	3	5	6	7
Voedsel	5	7	5	5	3	4	5
Water	6	6	7	6	6	5	4
Overig	7	5	6	7	7	7	6

Eigenschap van de initiatieven is dat ze vrijwel allemaal op meer thema's scoren, dus ook op meer terreinen effect sorteren en dus ook een zaak zijn van de Rijksoverheid breed.

Een voorbeeld: Repair Café (deed mee aan Duurzame Dinsdag in 2010) draagt bij aan een langere levensduur van spullen, maar ook aan sociale cohesie in de wijk. Men weet elkaar ook buiten het café om makkelijker te vinden. Sinds het eerste Repair Café in 2009 zijn er inmiddels op meer dan 100 locaties regelmatig Repair Cafés, en het idee is ook in het buitenland omarmd. www.repaircafe.nl

Thuis Afgehaald (deed mee aan Duurzame Dinsdag in 2012) vermindert voedselverspilling, maar er ontstaan ook nieuwe relaties in de buurt, bij het afhalen van de lasagne om de hoek. Sinds het platform online ging in 2012 zijn er tienduizenden maaltijden gedeeld. Inmiddels is Thuis Afgehaald ook actief buiten Nederland. www.thuisafgehaald.nl

Rescued (deed mee aan Duurzame Dinsdag in 2012) combineert het upcyclen van afval met het creëren van werkgelegenheid. www.coco-loco.nl

De initiatieven rond bewustwording kunnen dingen die de overheid niet kan
Initiatieven die spelen rond het thema 'bewustwording' werken goed omdat mensen de inspiratie voelen die er door andere mensen in is gelegd. Het maatwerk, de speelsheid en de moderniteit waarmee mensen medemensen willen meenemen in hun overtuiging is uniek. Daar kan de overheid niet aan tippen; dat is een feit, geen verwijt.

Kromkommer wil ketenbreed stimuleren dat "rare kromme en te kleine groenten", niet worden weggegooid, maar gewoon in de keten blijven en uiteindelijk bij de consument op het bord terecht komen. Dit initiatief won in tijdens Duurzame Dinsdag 2012 de Syntens co-creatie prijs. www.komkommer.wordpress.com

Burger economie
Er ontstaat een burger-tot-burger economie. 'Ik heb een auto, jij betaalt mij voor het medegebruik. Ik kook lasagne, jij betaalt mij voor een maaltijd. Ik heb kleding over, die ruil ik met die van jou. Ik breek mijn been en betaal jou voor het boodschappen doen. Ik koop biologische droogwaren (rijst e.a.) groot in, zodat jij kunt meedelen in het prijsvoordeel. Ik neem jouw 'afval' af en maak er prachtige tassen van. En daarnaast is er een veelheid aan apps en websites voor de verkoop van zelfgemaakte of -geteelde producten. Sinds 2012 wordt geld(gebrek) als één van de motivaties voor initiatieven genoemd. Het effect hiervan moet niet worden onderschat. Het gaat om honderdduizenden transacties per jaar. Het gaat om waardecreatie, duurzaamheid, sociale innovatie, en ook geld, maar niet als leidmotief. Dit is een verfrissing van de economie, met nieuwe businessmodellen.

De mentaliteit van de initiatiefnemers is juist in deze tijd van groot belang. Deze mensen verkrampen niet door de crisis, maar maken ruimte en gaan ondernemen. Zulk optimisme hebben we nu nodig! Het is een andere benadering dan de oproep van het Kabinet: 'mensen, ga meer kopen', of die van consumenten die met de hand op de knip wachten tot economisch zonniger tijden.

DuurSaam (indiener 2013) geeft inwoners de mogelijkheid om elkaar te helpen door hulpvragen (van ouderen) te laten invullen door jongeren die hiervoor een vergoeding ontvangen. Ouderen kunnen (thuis)hulpvragen via een website, social media of telefonisch melden. Ouderen blijven langer zelfstandig, houden contact met de samenleving en door lage kosten blijft eenvoudige (thuis)hulp betaalbaar. Generaties die rekening met elkaar houden, dat is DuurSaam. www.borneduurzaam.nl

Marktplaatsen
Een trend die al enige tijd zichtbaar is, is het aandeel marktplaatsen onder de indieners. Dit past bij de peer2peer economie, mensen moeten elkaar weten te vinden. Het gaat niet alleen om burgers onderling maar ook om bedrijven.

FLOOW2 (indiener 2013) is een business-to-business deelmarktplaats waarop bedrijven en instellingen materieel, diensten, maar ook kennis en kunde onderling kunnen delen. Dit levert financieel en duurzaam voordeel. Overcapaciteit wordt verminderd. Een intensievere levensduur van bestaand materieel betekent minder verspilling van grondstoffen en energie. www.floow2.com

4
Wat ons te doen staat

Als we ervoor kiezen het creatieve vermogen van de samenleving optimaal te benutten voor duurzame ontwikkeling, levert dat het volgende op:

- Pro-actievere samenleving: Het feit dat er nieuwsgierigheid ontstaat naar duurzaam maatschappelijk initiatief zet aan tot meer initiatief. Het bemoedigt;
- Dat betekent een versnelling van duurzame ontwikkeling. Er komen meer mensen in actie en zij trekken in hun kielzog mensen mee (gemakkelijker dan de overheid);
- Meer innovatie en innovatief ondernemerschap: instituten innoveren langzaam, individuen zijn ongebonden. Veel initiatieven ontstaan in de vorm van sociaal ondernemerschap ;
- Toekomstbestendig beleid: De samenleving gaat sneller dan de overheid. Door te luisteren naar de signalen, anticipeer je op toekomstige ontwikkelingen;
- Een slanker overheidsapparaat in een nieuwe, meer kaderstellende en faciliterende dan uitvoerende rol, omdat de samenleving steeds meer zelf gaat doen.

Hoe bereiken we dit? Wat betekent dat voor ons allen? Wat staat ons (en in dit essay vooral overheid en politiek) te doen?

Neem als uitgangspunt dat de samenleving bijzonder creatief is en mee wil doen

Beleid moet niet gericht zijn op het creëren van vitaliteit, maar op het ruimte geven aan vitaliteit.(6) Een scan van de vele honderden initiatieven laat zien dat er hoogwaardige innovatie en creativiteit in de samenleving zit, meer dan bij de overheid en vaak ook meer dan bij de reguliere organisaties en grote bedrijven. Het laat ook zien dat mensen willen meedoen, betrokken zijn. Dit wordt ondersteund door het WRR-rapport “Vertrouw de burger”.(8) Als dit werkelijk het uitgangspunt is van beleidsmakers en politici, worden vanzelf andere procedures gevolgd bij het oplossen van duurzaamheidvraagstukken. Dan wordt de eerste stap bij beleidsontwikkeling: ‘het oor te luister leggen bij de initiatieven’. Wat speelt hier, wat zien zij, waar lopen zij tegenaan, wat is er nodig?

De tweede stap is mensen actief uitnodigen om met (deel)oplossingen te komen. Om vervolgens dienstbaar te zijn aan deze ideeën en te leren uit de experimenten.

Zorg voor goede broedplaatsen waar wordt geluisterd

Mensen met goede initiatieven moeten ruggensteun krijgen bij de realisatie hiervan. De vraag is wat zij nodig hebben zodat zij op hun eigen manier het initiatief kunnen realiseren. Hiervoor is een goede ondersteuningsstructuur nodig. Een netwerk van broedplaatsen en experimenteerplekken, zoals The Hub, GreenWish, Enviu, Stadslab’s, Initiatievenmakelaars, Duurzaamheidscentra, Wijkalliantie, etc. Dit zijn de oesterbanken, waar de initiatieven zich kunnen versterken, zodat we meer parels oogsten.

De broedplaatsen zijn (als intermediair) een bron van informatie. Van trends en ontwikkelingen, van succes- en faalfactoren, van doelgroepen en hun behoeften, etc. Of initiatieven nu tot wasdom komen of niet, het zijn allemaal experimenten, signalen, zij zeggen iets over wat mensen belangrijk vinden en wat wel en wat niet werkt. Broedplaatsen zijn bovendien een bron van ondernemerschap en werkgelegenheid. Het zijn kraamkamers van het MKB.

Faciliteer als overheid en politiek duurzaam initiatief

Uit de enquête onder inzendingen van 2012 blijkt dat initiatiefnemers aandacht wensen van overheid en politiek. De beste weg, zo is de ervaring, is via persoonlijk contact. Het blijft erg moeilijk om op basis van een stuk tekst een beeld te vormen van de ware potentie van een initiatief. Een persoonlijk gesprek biedt de ruimte voor het ‘verhaal achter het verhaal’. Vooroordelen maken dan minder kans en helderder wordt wat men voor elkaar kan doen.

Illustratie hiervan zijn de Groene Spreekuren die inmiddels drie keer zijn georganiseerd naar aanleiding van Duurzame Dinsdag. Signalen van initiatiefnemers worden voorgelegd aan Tweede

Kamerleden en fractiemedewerkers van de vaste Kamercommissie Milieu. Kamerleden stellen vragen, initiatiefnemers lichten toe uit de praktijk. Recent is een motie van D66 aangenomen over toelating van biologische bestrijdingsmiddelen. D66 heeft hierbij gebruik gemaakt van de praktijkervaring van de initiatiefnemer van Agrarische Wake-up Call, die zich sterk maakt voor het feit dat huis-tuin-en-keukenmiddeltjes, zoals knoflook, volgens de wet niet zijn toegestaan als bestrijdingsmiddel, omdat ze niet te certificeren zijn. Naar aanleiding van het Groene Spreekuur is de praktijkkennis van de initiatiefnemer betrokken bij de motie. Dit is een prachtig voorbeeld van hoe de politiek de duurzame initiatieven kan faciliteren en daarmee duurzame ontwikkeling kan versnellen.

Maar de meest voor de hand liggende manier voor overheid om initiatieven te faciliteren is door zelf het goede voorbeeld te geven. Met name als inkoper. Bijvoorbeeld het initiatief Keeper van Natural Plastics, dit is een boomverankering systeem door middel van een ondergronds, biologisch afbreekbaar grondanker. Dit systeem voorkomt dat er voor de plaatsing van één jonge boom, er twee gekapt moeten worden om te dienen als boompalen. Alleen al in Nederland zouden er 250.000-300.000 bomen anders geplant kunnen worden. De Rijksoverheid zou kunnen stellen dat voortaan alleen deze vorm van boomverankering wordt toegepast, en het ministerie van BZK kan een dringend advies geven aan gemeenten om hetzelfde te doen. Ondanks het feit dat het initiatief een Green Deal heeft en gekozen is tot Sustainable Hero 2013 komt het gebruik bij de overheid nog niet genoeg van de grond.

Initiatiefnemers vragen van de overheid stelliger te zijn in het promoten van initiatieven 'waar je gewoon niet tegen kunt zijn'. Gemeenten kunnen bijvoorbeeld zonnepanelen op nieuwbouw eisen, alleen energie zelfvoorzienende bouwplannen goed keuren, of horecaondernemers streng aanraden de Aquafox horeca kraan te gebruiken.

Stimuleer nieuwe vormen van financiering in de brede zin van het woord

De meeste initiatiefnemers hebben (ook) geld nodig, vooral startkapitaal. Nu de overheid steeds minder te besteden heeft en banken steeds voorzichtiger worden, zijn nieuwe vormen van financiering nodig. Hybride financieringsmogelijkheden, bestaande uit combinaties van geef- en leengeld, zachte leningen van revolving funds, Gemeenschapsfondsen, en vele andere vormen, vragen om meer aandacht.

Steeds meer initiatieven maken gebruik van crowdfunding. In de eerste helft van 2013 werden in Nederland 501 projecten en ondernemingen voor € 13 miljoen via crowdfunding gefinancierd, waarvan € 10 miljoen door ondernemingen. In de eerste helft van 2013 is bijna evenveel financiering via crowdfunding opgehaald als in 2012.(1)

Faciliteren van nieuwe vormen van financieren vraagt om zeer zorgvuldige afweging, omdat hier ook veel verstoord kan worden. Het belangrijkste wat overheid en politiek kunnen doen om deze beweging te faciliteren is goed luisteren naar de ervaringen en behoeften van betrokken partijen en hen structureel spreken, zodat facilitering altijd goed is afgestemd op de behoefte van de betrokkenen.

Belangrijke ontwikkelingen in dit licht zijn ook de eerder genoemde marktplaatsen. Hier kunnen mensen vinden wat ze nodig hebben in de samenleving, vaak door te ruilen, te combineren of te delen, en vaak zonder dat er een euro verschuift. Initiatieven worden daarmee ook onafhankelijker van de overheid en van geld in het algemeen. Het blijkt echter dat deze marktplaatsen moeilijk een eigen verdienmodel kunnen vinden. We zijn het werken met marktplaatsen ook nog niet gewend. De overheid kan hierin faciliteren door deze marktplaatsen te promoten en door er zelf in te participeren.

Stuur met regelgeving en belasting op een nieuwe manier

De initiatieven laten zien waar de regelgeving niet (meer) klopt of waar de weeffouten in de systemen zitten. Zo kwam bijvoorbeeld uit de analyse van Duurzame Dinsdag 2012 aan het licht dat gemeenten niet betalen voor afgenomen stroom voor straatverlichting (per kWh), maar voor de capaciteit (x aantal verlichte straten). Hierdoor is er geen financiële prikkel voor gemeenten om te bezuinigen (veel netwerken blijken zelfs onbemeterd). Of het feit dat door de afschaffing van re-integratiebudgetten duurzame ondernemers in de problemen kwamen, omdat zij vaak werken met mensen met afstand tot de arbeidsmarkt (Groene Spreekuur 2012).

Innovatie in beton en mobiliteit kent veel opponenten. Cementvervanging in beton bespaart per ton cement bijna 1 ton CO_2. De tegenkrachten van de cementindustrie zijn hier enorm. Bijvoorbeeld, je mag iets pas beton noemen als er minstens 15 procent cement inzit. Alternatieve betonproducten, zelfs als ze kunnen bewijzen functioneel niet onder te doen voor 'regulier beton', mogen door de overheid niet in aanbestedingen meegenomen worden.[9] Dit voorbeeld illustreert de wenselijkheid om regelgeving te toetsen aan het doel waarvoor ze is opgesteld.

In 2012 is er voor het eerst een aantal initiatieven waarin 'sturen met belasting' wordt voorgesteld. Kern van de zaak: belast dat wat je niet wilt, belast minder dat wat je wel wilt. Mensen willen dus graag dat de overheid stuurt naar duurzaamheid door middel van het creatief inzetten van het instrument belasting of andere fiscale prikkels. Dit is een belangrijk signaal nu de overheid veel minder kan sturen met subsidies.

Enkele voorbeelden: nieuwe belastingvormen waardoor biologisch voedsel goedkoper wordt en btw-verhoging op niet-duurzame producten, zoals TL/PLC-lampen; lager belastingtarief voor huizen met een energielabel A of schaf voor hen het eigen woningforfait af; staffelprijzen voor de energiebelasting van gas: hoe meer verbruik, hoe hoger het tarief; bedrijven die zich inzetten op MVO-gebied ontvangen korting op de OZB.

"Koopsompolissen die vrijkomen, mogen onbelast worden aangewend voor duurzame milieu-investeringen, zodat er geld beschikbaar komt voor het nemen van milieumaatregelen op allerlei vlakken. Bv.: koopsompolis wordt sedumdak, koopsompolis wordt zonnepaneel etc. De aanwending mag in ruimste zin, zodat de economie weer gestimuleerd wordt - en het resultaat voor een ieder en ons samen een duurzamer Nederland is."[3]

5
Tot slot

In dit essay ligt de nadruk op de rol van overheid en politiek. Ook voor de organisatie van Duurzame Dinsdag liggen er uitdagingen. Tot slot nog enkele realisaties.

We realiseren ons dat de overheid in transitie is en dat vernieuwing zich aandient. Voorbeeld hiervan zijn de Green Deals, waarbij de Rijksoverheid barrières wil wegnemen voor duurzame initiatieven van bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere overheden. Sinds de start in 2011 heeft de Rijksoverheid circa 150 Green Deals afgesloten.

Het ministerie van I&M directie Participatie is in samenwerking met mensen uit de praktijk bezig met een visie op de energieke samenleving en de rol van de overheid daarbinnen.

Koploper op rijksniveau is het ministerie van Binnenlandse Zaken die vanuit de invalshoek ‘veranderende samenleving en de rol van de overheid’ al jarenlang experimenten steunt en initieert op dit terrein. Ook op gemeentelijk niveau groeit de interesse in de energieke samenleving. De overheid vernieuwt zich.

Het essay wil beslist niet uitstralen: ‘de samenleving lost voortaan de problemen wel op’. Een krachtige overheid is nodig. Die met regels en wetten de kaders bepaalt (en dan vooral doelvoorschriften, zodat de samenleving kan meebepalen hoe die doelen gehaald worden). Een overheid die ervoor waakt dat er geen beleidsthema of doelgroep tussen wal en schip valt. Die ingrijpt als er misstanden ontstaan. Deze dubbelrol is ingewikkeld. Ruimte bieden aan maatschappelijk initiatief enerzijds en kaders stellen, controleren en bewaken van de waarden anderzijds. Maar als de grondhouding is, dat de kadersteller en invuller van die kaders elkaar nodig hebben en elkaar gelijkwaardig versterken, dan werken we echt samen aan duurzame ontwikkeling.

Duurzame Dinsdag is uitgegroeid tot een krachtig merk. Genomineerden en winnaars hebben er veel aan gehad. Uit de enquête van 2012 blijkt dat veel de andere inzenders teleurgesteld zijn in het effect van het indienen. Tijd om het concept tegen het licht te houden.

Doe onderzoek naar en maak jaarlijks goede analyses van de inzendingen (vanuit verschillende beleidsinvalshoeken) en zorg ervoor dat de signalen onder de aandacht komen van politiek en beleid. Niet alleen op de dag zelf, maar ook op verschillende momenten voor verschillende doelgroepen (beleidsafdelingen, directies, departementen) daarna. De Groene Spreekuren zijn hiervan een prachtig voorbeeld. Stel de Groene Spreekuren voor politici ‘veilig’, zorg voor een vaste regelmaat en een grotere bekendheid onder Kamerleden.

Zorg ervoor dat initiatiefnemers, geclusterd naar thema, regio of hulpvraag, in contact komen met mensen die hen verder helpen. Dat is geen vluchtig en vrijblijvend proces. Dat is niet geregeld met een enkel gesprekje. De initiatiefnemers die het geluk hadden voor enige tijd te worden gekoppeld aan een ondersteuningsorganisatie of bedrijf waren daarover zeer enthousiast.

Ga staan voor een landelijk netwerk van ondersteuningsorganisaties, overheden, bedrijfsleven, NGO’s en kennisinstellingen. Gezonde oesterbanken creëren veel parels.

Op deze manier kunnen we voorkomen dat goede initiatieven en ideeën stranden door gebrek aan de juiste aandacht en zijn er bij Duurzame Dinsdag geen verliezers, maar is iedereen winnaar.

Geraadpleegde bronnen

(1) Douw&Koren (2013) Groei crowdfunding zet ook in 2013 door. Artikel.

(2) KpVV Dashboard duurzame en slimme mobiliteit, Trends en ontwikkelingen op het gebied van duurzame en slimme mobiliteit, juni 2013

(3) Noortwijk, R. van; I. van Zanten; K. Olsder en M. Sterrenburg (2012) Analyse Duurzame Dinsdag 2012, analyse van 389 ingezonden initiatieven. Rapportage van GreenWish in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu

(4) Moore, L; R. van Noortwijk en I. van Zanten (2013) Analyse Initiatieven Duurzame Dinsdag 2006 – 2013, kwalitatief onderzoek door Raboud Universiteit Nijmegen en GreenWish in het kader van het minisymposium op Duurzame Dinsdag 3 september 2013. In opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu, het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en mede mogelijk gemaakt door Triodos Foundation.

(5) Nussbaum, M. (2011) Creating Capabilities: The Human Development Approach Ned. vertaling 2012: Mogelijkheden scheppen, Een Nieuwe Benadering Van De Menselijke Ontwikkeling

(6) Raad voor het Openbaar Bestuur (2012), Loslaten in vertrouwen, adviesrapport.

(7) Slobbe, T. van en M. Jeha (1998), De Nationale Toekomstprijs, ISBN13 9789062244140

(8) Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2012). Vertrouwen in de Burger. ISBN13 9789089644046

(9) Zanten, I. van; R. van Noortwijk, K. Olsder en M. Sterrenburg (2013) Duurzame Dinsdag 2012, een jaar later. Rapportage naar aanleiding van een enquête onder de inzenders. Rapportage van GreenWish in opdracht van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Basis voor de gegevens in dit essay vormde de informatie uit de inzendingen van Duurzame Dinsdag. Daarnaast is geput uit tien jaar praktijkervaring van GreenWish bij het adviseren van meer dan duizend duurzame, maatschappelijke initiatieven en vele gesprekken met initiatiefnemers.

Prijswinnaars Duurzame Dinsdag 2013

ondersteuningsprijzen

Jaarlijks is er een aantal prijzen te verdienen voor initiatiefnemers. De prijzen bestaan uit een pakket van adviesuren, workshops en persoonlijke begeleiding bij het verder ontwikkelen van het initiatief. De jury heeft dit jaar een drietal prijzen toegekend.

Samenstelling jury

***Monique de Vries** - juryvoorzitter*
oud-staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat

Han Brezet
Hoogleraar Industrieel Ontwerpen – Design voor Sustainable Development, TU Delft

Hak van Nispen tot Pannerden
Directeur SME Advies

Hans Overdiep
Manager Energietransitie bij GasTerra

Dink Ripmeester
ZZP'er werkzaam als onafhankelijk bevrachtings makelaar tevens landelijk voorzitter van de branche: de Nederlandse Zeebevrachtings Societeit.

Ralien Bekkers
Jongerenvertegenwoordiger Duurzame Ontwikkeling naar de Verenigde Naties

Duurzame Dinsdagprijs
Foodiebag

Lisanne Addink

De foodiebag is een nieuw soort doggybag, die het makkelijk maakt om in een restaurant de restjes mee naar te vragen en te nemen. Het werkt als volgt: Op tafel ligt een kaart met uitleg over de werkwijze en de Foodiebag lepel-clip. Als een gast in een restaurant deze clip aan z'n bord klemt weet de ober dat de gast het overgebleven eten mee naar huis wil nemen. In de keuken wordt dit in de Foodiebag verpakt en meegegeven. Hiermee wordt de drempel om een Foodiebag te vragen verlaagd en wordt er meer eten mee naar huis genomen in plaats van weggegooid.

Oordeel van de jury
De jury roemt dit initiatief vanwege het totaal concept. Met de introductie van de foodiebag, brengt men een mentaliteitsverandering tot stand in de horeca. Het werkt drempelverlagend en is nog leuk ook.

Overige genomineerden

Flessenpletter – Pezy product innovation
Een innovatief apparaat dat het volume dat plastic afval inneemt vermindert. De Flessenpletter maakt in korte tijd de flessen moeiteloos plat.

Duurzaamheid en techniek in het onderwijs – Stefan Romijn
Een aanpak waarbij leerlingen in contact gebracht worden met lokale bedrijven in de technische sector. Bedrijven worden geholpen met duurzaam ondernemen en leerlingen worden enthousiast gemaakt voor techniek en duurzaamheid.

iKringloop app – Thomas Adelaar
Met de gratis IKringloop app kan iedereen in Nederland spullen met buurtgenoten, kringloopwinkels en inzamelaars uitwisselen.

GasTerra Energieprijs
Rest NRG

Joop de Kock

Rest NRG is een jong bedrijf dat werkt met een jonge techniek om restwarmte te benutten. Met deze techniek wordt het zonder veel poespas eenvoudig om restwarmte om te zetten in bruikbare elektriciteit. Met deze 'maatmodules' die vaak niet groter zijn dan een doorsnee archiefkast wringen wij het proces verder uit en persen er de laatste euro's uit met als gevolg meer winst uit het proces of minder verlies uit de rest warmte. Eenvoudig stroom maken van wamte!

Oordeel van de jury
Een jong bedrijf, die met een betrekkelijk eenvoudige techniek kans ziet om restwarmte optimaal te benutten

Overige genomineerden

Klimaatplein – Rob van der Rijt
Een B-to-B platform waar ondernemers tips en partners vinden om te besparen op energiekosten of om zelf duurzame energie op te wekken. Een gratis CO_2-voetafdrukcalculator en een stappenplan helpen om de besparing concreet te maken.

Rydon Pixio – Hugo van de Watering
Een duurzame oplossing om wegwerp fietsverlichting te verminderen. De verlichting heeft een geintegreerd zonnepaneel en laadt daarmee haar eigen batterijen op.

Samenwerken is essentieel
Als handelsonderneming in aardgas zijn we nauw betrokken bij de toekomstige energievoorziening. Zo ondersteunen we de ontwikkeling van efficiëntere gastechnieken, groen gas en adviseren we onze klanten hoe zij efficiënter met aardgas kunnen omgaan. Daarnaast vinden we kennisoverdracht erg belangrijk. We gebruiken hiervoor onder andere het 'Energietransitiemodel' (kijk op www.gasterra.nl). Dit online model laat de gebruiker zien wat de consequenties zijn van bepaalde keuzes op energiegebied. Daarnaast reiken we dit jaar tijdens Duurzame Dinsdag opnieuw de 'GasTerra Energieprijs' uit voor het beste idee. De winnaar van deze prijs krijgt een ondersteuningspakket waarbij we hem of haar in contact brengen met experts binnen GasTerra of daarbuiten. Want om ideeën echt van de grond te krijgen, is samenwerken met anderen essentieel!

Lidl Voedselprijs

Goede vis op het bord

Mieke Snoek

Goede vissers vissen met respect voor de zee. Ze gebruiken grote mazen, richten zich op gezonde visbestanden en minder gangbare soort en minder bijvangst. Hun vis is verkrijgbaar bij de vissers zelf, op biologische boerenmarkten en in de diverse restaurants. Op de website van Goede Vissers vertellen de vissers hun verhaal. Via het visserijnummer kunnen mensen zelf opzoeken wie hun vis heeft gevangen, waar en hoe. Door de korte keten is de vis met verhaal ook nog eens supervers! De meerwaarde daarvan is voor de visser de stimulans om met extra zorg te (blijven) vissen.

Oordeel van de jury

Met dit initiatief ziet de jury een normverandering binnen de visserij. Vis van goede vissers, correcte, duurzame vissers als goede huisvaarders met een hart voor vis, die de visstand en de natuur vanzelfsprekend vinden. Door te vissen met grotere mazen is er dus minder zinloze bijvangst. Overige genomineerden

Moes-Verkeer – Jasmijn van Es

Moes-Verkeer bouwt met de stad moestuinen vóór de stad. Samen een stadsmoestuin opzetten stimuleert het bewustzijn over duurzaamheid, samenwerken en levert voedsel op. Braakliggende terreinen, daken, buurttuinen en balkons worden groen gemaakt

Qlipr gewasklemsysteem – Cor Pellikaan-Elsendorp

Met het Qlipr gewasklemsysteem wordt een nieuwe teeltmethode geïntroduceerd, die geen gebruik maakt van kunststof touw of clips. De Qlipr wordt na elke teelt weer opnieuw gebruikt.

Duurzaam smaakt naar meer

Voor het tweede jaar op rij is Lidl Nederland partner van Duurzame Dinsdag. Speciaal voor Duurzame Dinsdag biedt Lidl de Voedsel Prijs aan. Met deze prijs ondersteunt Lidl het beste initiatief voor een duurzamere voedselketen. Een belangrijke prijs, want de voedselketen kent wereldwijd veel maatschappelijke vraagstukken omtrent mens, dier en milieu.

Lidl is 'Op weg naar morgen!'

Lidl wil haar klanten elke dag de hoogste kwaliteit voor de laagste prijs bieden. Vandaag en in de verre toekomst, in een wereld die ook voor volgende generaties leefbaar is. Daarom neemt Lidl in haar dagelijks handelen verantwoordelijkheid met betrekking tot duurzame-, sociale en milieu aspecten. Met resultaat! De gehele bedrijfsvoering wordt stap voor stap duurzamer, van het assortiment tot aan de bouw en inrichting van filialen. Hierbij staat 'Eenvoud', een grondbeginsel van Lidl, altijd centraal. Want als discounter gaat Lidl van nature zuinig om met grondstoffen en energie. Dit is niet alleen kostenbesparend maar bovendien vaak goed voor het milieu.

Deze gedachte geeft Lidl met het motto 'Op weg naar morgen!' met vijf pijlers vorm: Assortiment, Gezondheid, Maatschappij, Medewerkers, Klimaat.

Kijk voor meer informatie op www.lidl.nl

"Met filialen verspreid over het land staat Lidl midden in de samenleving en komen we dagelijks in aanraking met duurzame initiatieven en goede ideeën. Duurzame Dinsdag is de dag om deze ideeën op een hoger plan te brengen. Zo zijn we samen 'Op weg naar morgen!'"

Marlijn Somhorst
manager Corporate Social Responsibility van Lidl Nederland.

Met dank aan

De prijswinnaars van Duurzame Dinsdag krijgen als extra een verrassingsdiner aangeboden door:

www.wapenvanheeckeren.nl

www.keukenvanhackfort.nl

www.antropia.nl

Dagvoorzitter Joris Putman is ambassadeur van de Stichting Internationale Kinderhulp en draagt zijn honorarium op aan deze stichting. Vrijwillige bijdragen zijn welkom op 56 56 51 366 tnv stichting Internationale Kinderhulp. www.internationalekinderhulp.nl

DUURZAME | DINSDAG
2013

Duurzame Dinsdag, al 15 jaar initiatieven uit de samenleving

Duurzame Dinsdag toont jaarlijks duurzame initiatieven van burgers, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Op de eerste dinsdag in september worden deze gepresenteerd aan overheid en politiek. Jaarlijks zijn er prijzen te winnen. Duurzame Dinsdag vraagt overheid en politiek om het mensen gemakkelijker te maken initiatieven te realiseren.

Duurzame Dinsdag wordt sinds 2004 georganiseerd door IVN, instituut voor natuureducatie en duurzaamheid in samenwerking met een aantal partnerorganisaties. Duurzame Dinsdag wordt mogelijk gemaakt door een aantal sponsoren.